

IKONSÄLLSKAPET

Rundbrev 54

februari 2020

*Välkomna
till Ikonsällskapets årsmöte 24 mars klockan 17.30.
Johannes Paulus II Pastoral Center, Brunnsgränd 4,
Gamla stan*

Årsmötets dagordning (*enligt stadgarna*)

1. Val av ordförande och sekreterare vid årsmötet.
2. Val av två justerare att jämte ordföranden justera årsmötets protokoll.
3. Fråga om mötet blivit behörigen utlyst.
4. Styrelsens förvaltningsberättelse för det gångna året.
5. Revisorernas berättelse.
6. Ansvarsfrihet för styrelsen och fastställande av balansräkning för det gångna året.
7. Val av ordförande (mandattid 1 år).
8. Val av övriga styrelseledamöter (mandattid 2 år).
9. Val av två revisorer och en revisorssuppleant
10. Val av valberedning och sammankallande i valberedningen.
11. Fastställande av årsavgift för år 2020.
12. Behandling av förslag som väckts av medlem och skriftligen tillställts styrelsen före februari månads utgång.
13. Övriga ärenden.

Styrelsen kan, när den finner erforderligt, sätta upp ytterligare punkter på dagordningen

Efter mötet 18.00 talar Per-Arne Bodin talar om Petersburg som det fjärde Rom. Petersburg som kristen stad.

Ikonsällskapets förvaltningsberättelse för år 2019

Sällskapet har under året 2019 haft 85 betalande medlemmar och två hedersmedlemmar. Medlemsavgiften har varit 200:- och för studenter 100:-. Styrelsen har, utöver täta mailkontakter, under det gångna verksamhetsåret haft ett antal informella möten, samt 3 protokollförda sammanträden. 25 september förärades Ulf Abel diplom på hedersmedlemskap under en högtidlighet på Nationalmuseum. Rundbrevet har utkommit med tre nummer (51–53).

Under tiden 26–30 augusti 2019 gjordes en resa till Estland i Ikonsällskapets regi.

Sammankomsterna under året har haft följande teman:

7 februari Per-Arne Bodin talade om
”Malevitj, Svarta kvadraten och de ryska ikonerna”

27 mars Elisabeth Löfstrand presenterade sin översättning av
Arkimandrit Tichon, ”Vardagshelgon” och Torsten Kälvemarks nya bok, ”Katedralen som sprängdes”

6 maj Professor Jan Hjärpe, Lunds universitet, talade över ämnet
”Islamisk bildsyn med och utan bilder”. I samarbete med Studieförbundet Bilda

25 september Sällskapets hedersmedlem och grundare Ulf Abel visade Nationalmuseets
ikonsamling

19 oktober Konservator Regina Lundvall talade över ämnet ”Konservering och restaurering
av ikoner”

19 november 18.00. Docent Olof Heilo talade över ämnet ”Mellan kalifatet och Bysans. I
samverkan med Istanbulinstituet och Katolskt forum

Styrelsen har under året utgjorts av Per-Arne Bodin (ordförande), Thomas Birath, Kaj Engelhart, Eva Grafström, Elisabeth Löfstrand, Regina Lundvall samt Ludmila Schuiskey-Olsson (kassör)

Revisorer har varit Nina Olivier och Carina Sandelin, suppleant.

Valberedningen har utgjorts av Lisa Rabe, Efti Papadopoulou Georlin samt Eva Sör

Stockholm i februari 2020

För styrelsen

Per-Arne Bodin

Stockholm

20-02-20

Ikonsällskapet

Valberedningens förslag till årsmötet 2020

Valberedningen har bestått av Efti P Georlin (sammankallande), Lisa Rabe och Eva Sör

Ordförande t o m årsmötet 2021

Förslag: Per-Arne Bodin (omval)

Styrelseledamöter t o m årsmötet 2022

Thomas Birath har avsagt sig uppdraget som styrelseledamot

Kaj Engelhart (omval)

Elisabeth Löfstrand (omval)

Styrelseledamöter t o m årsmötet 2021

Regina Lundvall

Eva Grafström

Ludmila Schuisky-Olsson

Styrelseledamot t o m årsmötet 2022

Hilde Grönblad (nyval)

Revisor och suppleant t o m årsmötet 2021

Gunnar Redelius (avliden)

Nina Olivier revisor, (omval)

Carina Sandelin, suppleant, (omval)

Revisor t o m årsmötet 2022

Lennart Waldenström (nyval)

Valberedning t o m årsmötet 2022

Valberedningen väljs av årsmötet.

Valberedningen har bestått av:

Efti P Georlin

Lisa Rabe

Eva Sör

Stockholm som ovan

Efti P Georlin
Sammankallande

Lisa Rabe

Eva Sör

Rundbrevet brukar innehålla recensioner av nyttkommen litteratur inom området. Kom gärna med förslag. Här publiceras en anmälan av ny bok om ortodoxa kyrkan på Nordkalotten.

Caroline Serck-Hanssen, *Helgen i grenseland, Arven fra Trifon av Petsjenga, Orkana 2017, 319 sidor, ISBN 9788281043053. Tidigare publicerad i Nordisk Østforum, VOL 33 (2019)*

Per-Arne Bodin

Längst upp på Nordkalotten sammanstrålar fyra länder, två kristna kyrkor, tre olika ortodoxa kyrkliga jurisdiktioner och mer än en handfull olika folk. Caroline Serck-Hanssen fokuserar i sin bok *Helgen i Grenseland* på en särskild aspekt på detta område, den ortodoxa traditionen i Petjenga (Petsamo) och omgivningar. Två munkar, Trifon och Feodorit, etablerade ortodoxin i trakten och kristnade skolt samerna på 1500-talet. Det kloster som Trifon byggde brändes ner av finnarna (eller om man så vill svenskarna) 1589. Det flyttades och återetablerades flera gånger. I slutet av 1800-talet blomstrade det och blev både ett pilgrims- och turistmål. Efter första världskriget blev en del av området finskt med namnet Petsamo. Andra världskriget gick hårt åt trakten och efter kriget blev Petsamo sovjetiskt territorium. Efter Sovjetunionens fall har ortodoxin och klostret återetablerats och ortodoxin finns också närvarande på den norska sidan. Den gemensamma ortodoxa traditionen och arvet från Trifon har idag blivit gemensamhetsskapande element i denna trakt. Den nya vägtunneln som förkortar vägen mellan Nordnorge och Ryssland har symtomatiskt nog fått namnet Trifontunneln.

Helgen i Grenseland presenterar denna långa och fascinerande och understundom våldsamma historia. Man hade kunnat förvänta sig att den första tiden skulle vara hölj d i dunkel, men Serck-Hanssen visar att den blev mycket väl dokumenterad i holländska, tyska och ryska källor redan på 1500-talet. Området var rikt och klostret och lokalbefolkningen handlade med päls, fisk, renkött och hjortron. Det som en utomstående betraktare skulle uppfatta som en gudsförgäten håla visar sig vara internationellt känt och uppvisar en imponerande såväl världslig som andlig rikedom.

Boken presenterar inte bara klostret i Petjenga utan också kyrkan i Boris och Gleb, kapellet i Neiden och andra platser i norr förknippade med den helige Trifon.

Boken är mycket rikt illustrerad. Framför allt imponeras läsaren av ett stort antal tidiga fotografier från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet tagna av Ellisif Wessel från Kirkenes. Hon framstår som en fantastisk pionjär bland kvinnliga fotografer.

Berättelser skrivna av många besökare återges i boken men kunde ha kommenterats och analyserats mera utförligt. Besökarna upplevde inte bara exotism, utan också ortodox andlighet som förknippades med naturen och med mötet med samerna. Serck-Hanssen förmedlar också sina egna intryck från gudstjänstfirande i klostret och i kapellen. Hennes egen berättelse liksom boken i sin helhet visar en författare som tar sig an sitt ämne inte bara med stora kunskaper och stort intresse utan också med stor sympati för de människor som levat och lever i detta område liksom för den ortodoxa fromheten.

Många namn och många platser behandlas i boken och jag saknar en översiktlig karta som skulle göra det klarare hur kyrkor och kloster är belägna i förhållande till varandra. Boken blir genom sitt

upplägg rörig, den blandar ohämmat allt från historiska och religiösa grundfakta till detaljerade beskrivningar av människors personliga och andliga möten. Allt är i sig intressant, som redogörelsen för skoltsamernas ekonomiska förhållanden, handeln i området, kulturkontakter och den ryska geografiska och militära expansionen. Boken hinner också med att ta upp frågor om skatterätt, fiskerätt och turism.

En fråga som ställs flera gånger i boken gäller vilken verklighet som helgonlegenden avspeglar. Den gäller inte bara de tidiga helgonlegenderna om Trifon utan även den nya, författad av biskopen Mitrofan som dessutom skrivit en akademisk avhandling om den. Jag saknar i litteraturlistan och framför allt i diskussionen en av de bästa böckerna inom ämnet rysk hagiografi: bergensaren Jostein Børtnes, *Visions of Glory: Studies in Early Russian Hagiography* från 1988. Den kunde ha bidragit till att rätta upp bokens teoretiska ansatser.

I vilken utsträckning var kulturblandningen och den etniska mångfalden positiv för skoltsamerna och för andra etniska grupper i trakten? Vi får veta att Trifon blev misshandlad av upprörda samer under sitt missionsarbete men att de ortodoxa prästerna senare accepterade samernas egna religiösa bruk lättare än de lutherska prästerna. Den ryske prästen Konstantin Sjtjekoldin och hans hustru översatte i slutet av 1800-talet Matteusevangeliet och centrala ortodoxa böner till skoltsamiska och utgav en ordbok och en grammatik allt detta med kyrillisk skrift.

Den by som ligger närmast gränsen har uppkallats efter de två helgonen Boris och Gleb. Där byggde Trifon ett kapell, som sedan kompletterades med en kyrka och en skoltsamisk begravningsplats.

1915 anlände en professor från Kristiania till Neiden och trots protester från lokalbefolkningen grävde han upp bortåt etthundra samiska skelett, som fördes bort till universitetets samlingar. Kvarlevorna har under senare tid återförts till och återbegravts på kyrkogården, en typ av kränkning av samerna som också är känd från Sverige.

Någon form av kolonial eller postkolonial teori skulle ha varit till hjälp för förståelsen av de komplexa maktrelationerna i området genom tiderna. Den annars alltför ofta använda termen appropriering eller subaltern skulle ha kunnat vara till nytta här.

Området har varit så omstritt och så mycket våld har utvecklats här i olika konflikter. Närvaron av kyrkan i Boris och Gleb var argument vid gränsläggningen mellan Norge och Ryssland på 1800-talet. Idag är området en gräns där Nato möter Ryssland med det neutrala Finland och Sverige däremellan. Det är då trösterikt att se hur man på lokal nivå kunnat mötas och där arvet från Trifon också kunnat förena människorna i trakten. Samma sak kan sägas om Caroline Serck-Hanssens *Grenseland*, som är en viktig kulturgärning och presenterar ett spännande gränsland i Norden.

Nästa programpunkt

**4 maj 18.00: Lars Gerdmar och Samuel Rubenson talar över ämnet
Fördolda skatter – trons mysterier i en medeltida etiopisk grottkyrkas
målningar**

I samarbete med Enskilda Högskolan
Åkeshovsvägen 29, Bromma, tunnelbana Brommaplan

Nästa resa i Ikonsällskapets regi:

**Styrelsen planerar en resa till Petersburg 2–8 september med båt
och buss. Mer information följer i ett extra rundbrev och på
hemsidan.**

Årsavgiften för 2020, kr 200:-, för studenter 100:-, pg 121 05 33-4. Skriv även Ditt namn under ”Meddelanden”! Har Du e-mail? Ge oss Din mailadress, så får Du rundbrevet direkt i Din dator! Och meddela adressändring.

Ikonsällskapets styrelse:

Per-Arne Bodin, ordförande, pab@slav.su.se,
Thomas Birath, tbirath@hotmail.com,
Kaj Engelhart, kajcaritas@hotmail.com,
Eva Grafström, ekg@telia.com,
Elisabeth Löfstrand, elo@slav.su.se,
Regina Lundvall, regina.lundvall@gmail.com,
Ludmila Schuisky-Olsson, kassör, 7540455@gmail.com

IKONSÄLLSKAPET

Ordförande: Per-Arne Bodin, pab@slav.su.se

<https://ikonsallskapet.com>